

Dieper graven met de Duurzaamheidsspiegel

Met de vragenlijsten 'lokaal/mondiaal', 'klimaat' en 'water' worden een aantal beleidsvelden in redelijk detail beschreven. De absolute scores van de gemeenten zijn interessante gegevens, maar nog veel interessanter is om te onderzoeken waar de gemeente nu 'sterk' en 'zwak' in is per beleidsveld. Dan ontstaat een veel genuanceerder beeld waaruit ook echte beleidsconclusies getrokken kunnen worden. Voor de discussie met ambtenaren en wethouders kan zo'n beeld helderheid scheppen en de drempel naar een inhoudelijk debat verlagen. De gemeente is immers veelal niet geïnteresseerd in een landelijke vergelijking, zeker als de score laag is. Maar vaak wel in een inhoudelijke discussie.

Hieronder werken we een methodiek uit waarmee een diepgaander analyse mogelijk is. U kan dat zelf doen als u enig verstand van spreadsheets heeft. U kan altijd hulp van COS Noord-Holland Noord vragen om de gegevens op een toegankelijke manier op papier te zetten.

1. Mondiaal en Lokaal

Ook het Mondiaal/Lokaal beleid is in verschillende werkvelden onder te verdelen:

- Duurzame ontwikkeling
- Internationale samenwerking algemeen
- Internationale samenwerking (stedenbanden)
- Internationale samenwerking (fair trade en bewustwording/voorlichting)

Duurzame ontwikkeling

| | | | |
|--------------------------------|---|--------|---|
| 1 | Krijgt duurzame ontwikkeling in het collegeprogramma van uw gemeente een centrale plaats toegekend? | ja/nee | 2 |
| 2 | Werkt de gemeente het begrip 'duurzame ontwikkeling' uit door een breed maatschappelijk proces waarin verschillende partijen (gemeente, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven) participeren? | ja/nee | 2 |
| 3 | Is er een formeel document, zoals een raadsbesluit of een publiek manifest waarin staat dat de gemeente werkt aan een Lokale Agenda 21 of soortgelijk plan? | ja/nee | 1 |
| 5 | Is er een apart budget voor het financieren van dit proces? | ja/nee | 1 |
| 6 | Is er een concreet Plan van Aanpak voor het proces gericht op lokale duurzaamheid dat door de gemeenteraad én door de partners in het proces wordt onderschreven? | ja/nee | 1 |
| 7 | Wordt in het milieubeleidsplan specifiek aandacht besteed aan de internationale aspecten van het milieu? | ja/nee | 1 |
| 8 | Gebuikt of stimuleert de gemeente meetinstrumenten die proberen om de volle breedte van het duurzaamheidsvraagstuk in beeld te krijgen, zoals de mondiale voetafdruk of deze Lokale Duurzaamheidsspiegel? | ja/nee | 1 |
| Totaal behaalde score | | | |
| Percentage t.o.v. maximum (=9) | | | |

Internationale samenwerking algemeen

| | | | |
|----|---|--------|---|
| 9 | Heeft uw gemeente een structureel budget voor internationale samenwerking en/of mondiale bewustwording? | ja/nee | 2 |
| 10 | Heeft de gemeente een jaarlijks budget voor internationale samenwerking en/of mondiale bewustwording hoger dan Euro 0,50 per inwoner? | ja/nee | 2 |
| 11 | Is er bij uw gemeente een ambtenaar verantwoordelijk voor internationale samenwerking & internationale relaties? | ja/nee | 2 |
| 12 | Indien duurzame ontwikkeling in een van de centrale beleidsdocumenten van uw | ja/nee | 2 |

| | | | |
|----|---|---------------------------------|---|
| | gemeente wordt uitgewerkt, wordt dan expliciet verwezen naar de internationale dimensie van dit begrip? | | |
| 13 | Heeft uw gemeente het Aalborg-Handvest (van de Europese Campagne van duurzame steden en dorpen) of een andere internationale verklaring over duurzame ontwikkeling ondertekend? | ja/nee | 1 |
| 14 | Is uw gemeente lid van ICLEI (International Council for Local Environmental Initiatives)? | ja/nee | 1 |
| | | Totaal behaalde score | |
| | | Percentage t.o.v. maximum (=10) | |

Internationale samenwerking stedenband

| | | | |
|----|--|------------------------------|---|
| 15 | Onderhoudt de gemeente en/of maatschappelijke organisaties één of meerdere relaties met andere gemeenten in (voormalig) Oost Europa? | ja/nee | 2 |
| 16 | Onderhoudt de gemeente en/of maatschappelijke organisaties één of meerdere relaties met andere gemeenten in de Derde Wereld? | ja/nee | 2 |
| 17 | Indien er een relatie is met een gemeente buiten West Europa, is dat dan een formele stedenband? | ja/nee | 1 |
| 18 | Is er een werkgroep rond de al dan niet formele relatie met een gemeente buiten West Europa waarin het particulier initiatief én de gemeente participeert? | ja/nee | 2 |
| 19 | Als er een stedenband bestaat, met een gemeente binnen of buiten West Europa, speelt milieu daarin dan uitdrukkelijk een rol? | ja/nee | 1 |
| 20 | Als er een stedenband bestaat, met een gemeente binnen of buiten West Europa, is 'duurzame ontwikkeling' daarin een belangrijk thema? | ja/nee | 3 |
| | | Totaal behaalde score | |
| | | Percentage van maximum (=11) | |

Internationale samenwerking (fair trade en bewustwording/voorlichting)

| | | | |
|----|---|---------------------------------|---|
| 4 | Heeft de gemeente richtlijnen voor de inkoop van dienstkleding waarin sociale en milieucriteria zijn opgenomen? | ja/nee | 1 |
| 21 | Wordt er in het gemeentehuis koffie met het keurmerk van Max Havelaar gedronken? | ja/nee | 2 |
| 22 | Wordt er in het gemeentehuis thee met het keurmerk van Max Havelaar gedronken? | ja/nee | 2 |
| 23 | Zijn er in uw gemeente projecten gericht op voorlichting en mondiale vorming waar de gemeente direct bij betrokken is? | ja/nee | 2 |
| 24 | Steunt en/of stimuleert uw gemeente daarbij scholen bij bewustwordingsprojecten op het gebied van ontwikkelingssamenwerking | ja/nee | 1 |
| 25 | Steunt uw gemeente een verkooppunt van Derde Wereldproductie, zoals een wereldwinkel? | ja/nee | 2 |
| | | Totaal behaalde score | |
| | | Percentage t.o.v. maximum (=10) | |

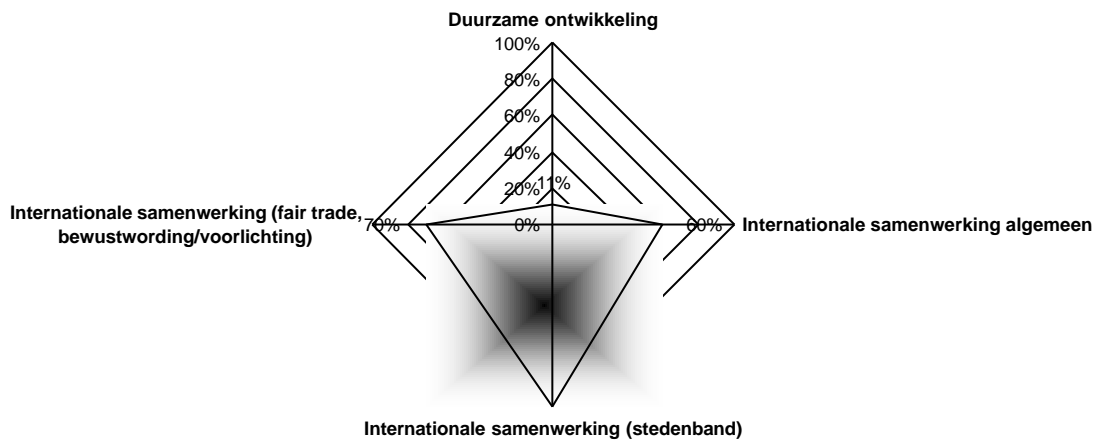
Deze gegevens zetten we in een kleine spreadsheet, zoals hieronder voor de gemeente Hoorn is gedaan.

Tabel: Lokaal/Mondiaal Hoorn

| | | | |
|-----------------------|--------------------------------------|--|---|
| Duurzame ontwikkeling | Internationale samenwerking algemeen | Internationale samenwerking (stedenband) | Internationale samenwerking (fair trade, bewustwording /voorlichting) |
| 11% | 60% | 100% | 70% |

Vanuit de spreadsheet is het goed mogelijk om e.e.a. grafisch weer te geven, bijvoorbeeld in de vorm van een

Mondiaal/Lokaal Hoorn



‘radar’.

Met een totaalscore van 25 punten haalde de gemeente Hoorn bijna 63% van de te behalen punten. Dat de gemeente heel weinig doet aan het integrale beleid en maatschappelijk proces richting duurzame ontwikkeling haalt de score naar beneden. Het Lokale Agenda 21 platform van de gemeente Hoorn is ook in 2002 opgeheven, o.a. met het argument dat de gemeente voldoende doet op deelterreinen. Het internationale beleid van de gemeente Hoorn ziet er, zo op het oog, wel heel interessant uit en zou in een verdieping wel meer aandacht kunnen krijgen. Want als een gemeente ‘100%’ van de punten scoort dan zal die daar ook wel iets over te vertellen hebben!

De analyse biedt dus inderdaad perspectief voor verdieping. Hier zou bijvoorbeeld de vraag gesteld moeten worden of een proces en visie t.a.v. duurzame ontwikkeling niet een voorwaarde is om tot een breed gedragen verandering te komen in de Hoornse samenleving. Overigens biedt de duurzaamheidsspiegel ook de mogelijkheid om concreet te toetsten óf de gemeente op deelterreinen (groen, water, klimaat) inderdaad het zo goed doet waardoor een algemeen proces minder aandacht hoeft te krijgen.

2. Klimaatbeleid

We verdelen het klimaatbeleid in de volgende onderliggende thema's

- Algemeen
- Communicatie
- Duurzaam bouwen
- Energie
- Verkeer en Vervoer

Bij deze thema's horen de volgende vragen en scores die we voor u op een rij hebben gezet:

Algemeen

| | | | |
|--------------------------------|---|--------|---|
| 1 | Gaat uw gemeente dit jaar concreet aan de slag met het gemeentelijk klimaatconvenant? | ja/nee | 2 |
| 2 | Uw gemeente beschikt over een energiebeleidsplan waarin uitdrukkelijk naar klimaatproblematiek wordt verwezen. | ja/nee | 2 |
| 3 | Uw gemeente is voornemens, op basis van een raadsbesluit, om in de komende collegeperiode klimaatbeleid zodanig vorm te geven dat de meeste aspecten van klimaatbeleid doorwerken in de relevante beleidsterreinen. | ja/nee | 2 |
| Totaal behaalde score | | | |
| Percentage t.o.v. maximum (=6) | | | |

Communicatie

| | | | |
|--------------------------------|--|--------|---|
| 5 | In uw gemeente is sprake van een actieve en gestructureerde samenwerking op het gebied van klimaat/energiebeleid met actoren in uitvoering | ja/nee | 2 |
| 6 | Uw gemeente heeft het energiebeleid breed naar de bevolking en doelgroepen gecommuniceerd met verwijzing naar klimaatproblematiek. | ja/nee | 2 |
| 15 | Geeft uw gemeente intensief voorlichting aan haar burgers gericht op energiebesparing? | ja/nee | 2 |
| Totaal behaalde score | | | |
| Percentage t.o.v. maximum (=6) | | | |

Duurzaam Bouwen

| | | | |
|---------------------------------|---|--------|---|
| 8 | Is voor de uitvoering van het beleid duurzaam bouwen een coördinator vrijgesteld? | ja/nee | 2 |
| 9 | Is er voor de uitvoering van het beleid duurzaam bouwen een structureel budget aanwezig? | ja/nee | 1 |
| 10 | Is in uw gemeente een convenant duurzaam bouwen getekend? | ja/nee | 1 |
| 11 | Indien de gemeente een convenant duurzaam bouwen kent, wordt dit convenant structureel uitgevoerd? | ja/nee | 2 |
| 12 | Wordt elk nieuwbouw- en grootschalig renovatie- of sloopplan in een zeer vroeg stadium op de eisen van duurzaam bouwen doorgelicht? | ja/nee | 1 |
| 13 | Houdt de gemeente bij hoeveel duurzaam gebouwde en gerenoveerde huizen en gebouwen binnen de gemeentegrenzen staan en welke maatregelen daarbij zijn getroffen? | ja/nee | 1 |
| 14 | Is het voor eigen projecten van de gemeente verplicht om bij het gebruik van tropisch hardhout, gebruik te maken van hardhout met het FSC-keurmerk (zowel bij bouwprojecten als bij groenvoorzieningen) | ja/nee | 2 |
| Totaal behaalde score | | | |
| Percentage t.o.v. maximum (=10) | | | |

Energie

| | | | |
|----|--|--------|---|
| 4 | Heeft uw gemeente een ambtenaar energiebesparing/ duurzame energie in dienst, alléén of in gewestelijk verband? | ja/nee | 1 |
| 7 | Heeft uw gemeente meetbare doelen gesteld, uitgedrukt in concrete reducties in kilowattuur en/of m3 gas per werkplek of volume gebouw, voor haar gemeentelijke gebouwen en/of andere openbare gebouwen onder beheer bij de gemeente. | ja/nee | 2 |
| 16 | Stimuleert uw gemeente het Energie Prestatie Advies? | ja/nee | 1 |
| 17 | Was er in uw gemeente per 1 januari 2002 per 100 huishoudens minstens één zonneboiler geplaatst? | ja/nee | 1 |
| 18 | Is in uw gemeente, per 1 januari 2001, per honderd huishoudens minstens één vierkante meter zonnepaneel geplaatst? | ja/nee | 1 |

| | | | |
|----|---|--------------------------------|---|
| 19 | Geeft uw gemeente intensief voorlichting aan bedrijven over energiebesparing? | ja/nee | 1 |
| | | | |
| | | Totaal behaalde score | |
| | | Percentage t.o.v. maximum (=7) | |

Verkeer

| | | | |
|----|--|---------------------------------|---|
| 20 | Is het energie en/of klimaatvraagstuk een onderdeel van het beleid op verkeer & vervoer? | ja/nee | 1 |
| 21 | Stimuleert uw gemeente gericht het openbaar vervoer en het gebruik van de fiets? | ja/nee | 2 |
| 22 | Zijn in uw gemeente meer dan de helft van de woonstraten als 30 km zone aangewezen? | ja/nee | 1 |
| 23 | Heeft uw gemeente met de verschillende groepen burgers en bewoners zoals kinderen en ouderen, een analyse gemaakt van knelpunten op het gebied van verkeersveiligheid? | ja/nee | 2 |
| 24 | Zijn bij alle scholen speciale voorzieningen getroffen voor het veilig maken van aan- en afvoerroutes en oversteekplaatsen? | ja/nee | 2 |
| 25 | Zijn alle woonwijken/dorpskernen van uw gemeente van 's ochtends 7 uur tot 's avonds 10 uur bereikbaar met het openbaar vervoer? | ja/nee | 1 |
| 26 | Doet uw gemeente mee aan de autovrije dag op 22 september 2002? | ja/nee | 1 |
| 27 | Doet uw gemeente mee aan de nationale straatspeeldag op 29 mei 2002? | ja/nee | |
| | | Totaal behaalde score | |
| | | Percentage t.o.v. maximum (=11) | |

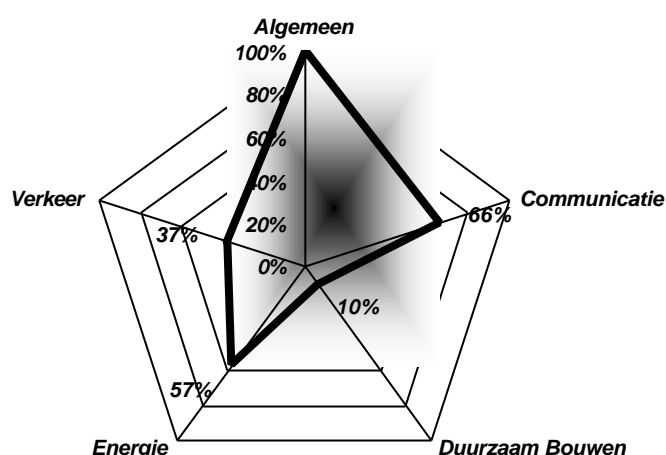
Voor de gemeente Hoorn in Noord-Holland hebben we de gegevens verzameld en als volgt in een spreadsheetje uitgewerkt.

Tabel: Klimaatbeleid gemeente Hoorn 2002

| Algemeen | Communic | Duurzaam | Energie | Verkeer |
|----------|----------|----------|---------|---------|
| 100% | 66% | 10% | 57% | 37% |

Dan ontstaat een genuanceerd beeld van het klimaatbeleid van een gemeente. Zo valt in Hoorn op dat het 'algemene beleid' (de intenties vooral) goed op papier staat en dat er ook behoorlijk wat aan communicatie gedaan wordt. Het verkeersbeleid is zwak en op het gebied van duurzaam bouwen ontbreekt veel. Dus juist op verkeersbeleid en vooral duurzaam bouwen kan de gemeente nog veel winnen!

Klimaatbeleid gemeente Hoorn



Tevens valt op dat de gemeente veel investeerde in meer ‘algemene’ beleidsvelden. Intentieverklaring en communicatie zijn van belang. Maar in de meer concrete velden ‘verkeer’, ‘energie’ en ‘duurzaam bouwen’, waarbij we dus vooral kijken naar de actie die wordt ondernomen, doet de gemeente het minder. De vraag komt dan op of de gemeente haar mooie beloften dus wel ‘waar’ maakt.

3. Water

Het onderwerp ‘water’ is te verdelen in de volgende beleidsvelden:

- Algemeen
- Infiltratie en afvoer van water
- Riolering
- Waterbesparing

algemeen

| | | | |
|---------------------------------|---|--------|---|
| 1 | Beschikt uw gemeente, zelf of in regionaal verband, over een waterplan? | ja/nee | 3 |
| 2 | Indien er een waterplan is, zijn bij het samenstellen daarvan maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en andere instellingen betrokken? | ja/nee | 2 |
| 13 | Wordt bij onderhoud en inrichting van het openbaar water (sloten en plassen) uitgegaan van een natuurlijke inrichting? | ja/nee | 2 |
| 15 | Wijdt uw gemeente, vanaf 2002, voor elk plan van enige schaal, een aparte paragraaf aan de verschillende aspecten van waterbeheer? Indien uw gemeente in deze periode geen planvorming opstartte, kunt u dan stellen dat in elk komend plan een dergelijke paragraaf zal worden geschreven? | ja/nee | 3 |
| 16 | Kunt u stellen dat bij het schrijven van deze waterparagrafen steeds de waterbeherende instanties in een vroeg stadium worden betrokken? | ja/nee | 3 |
| 22 | Zet uw gemeente zich actief in voor het totstandkomen van de waterkansenkaart? | ja/nee | 3 |
| Totaal behaalde score | | | |
| Percentage t.o.v. maximum (=16) | | | |

Infiltratie en afvoer van water

| | | | |
|---|---|--------|---|
| 5 | Heeft uw gemeente, bij de aanleg van stoepen, wegen en parkeerplaatsen, een beleid gericht op het zoveel mogelijk ‘open’ houden van de bodem zodat regenwater kan | ja/nee | 2 |
|---|---|--------|---|

| | | | |
|----|--|---------------------------------|---|
| | infiltreren? | | |
| 6 | Is het beleid in uw gemeente om in nieuwbouwwijken of bij grootschalige renovatie van wijken, het regenwater zoveel mogelijk via de oppervlakte naar sloot of veld af te voeren? | ja/nee | 1 |
| 18 | Wordt in uw gemeente bij het waterbeheer uitgegaan van de trits 'vasthouden, bergen, afvoeren'? | ja/nee | 2 |
| 20 | Ontziet uw gemeente gebieden voor regionale seizoensberging van water? | ja/nee | 2 |
| 21 | Worden 'verharde oppervlakten' in uw gemeente gecompenseerd met mogelijkheden voor extra wateropvang? | ja/nee | 2 |
| 17 | Ontwerpt uw gemeente de plannen uitgaande van de toekomstig te verwachten neerslagintensiteit en mogelijkheden van waterafvoer? | ja/nee | 3 |
| | | Totaal behaalde score | |
| | | Percentage t.o.v. maximum (=12) | |

Riolering

| | | | |
|----|---|---------------------------------|---|
| 3 | Is gescheiden riolering uitgangspunt bij grootschalige renovatieprojecten in de gemeente? | ja/nee | 3 |
| 4 | Experimenteert de gemeente met andere vormen van verwerking van rioolwater, zoals infiltratiebekkens? | ja/nee | 1 |
| 11 | Is in het jaar 2000 de vervuiling door het riool met 50% teruggebracht t.o.v. de vervuiling in 1985? | ja/nee | 2 |
| 12 | Weet de gemeente wat de kwaliteit van het oppervlaktewater binnen haar grenzen is, ook op plaatsen waar overstorten zijn? | ja/nee | 2 |
| 19 | Wordt in uw gemeentelijk rioleringsplan uitgegaan van de trits 'preventie, scheiden, zuiveren'? | ja/nee | 2 |
| | | Totaal behaalde score | |
| | | Percentage t.o.v. maximum (=10) | |

Waterbesparing

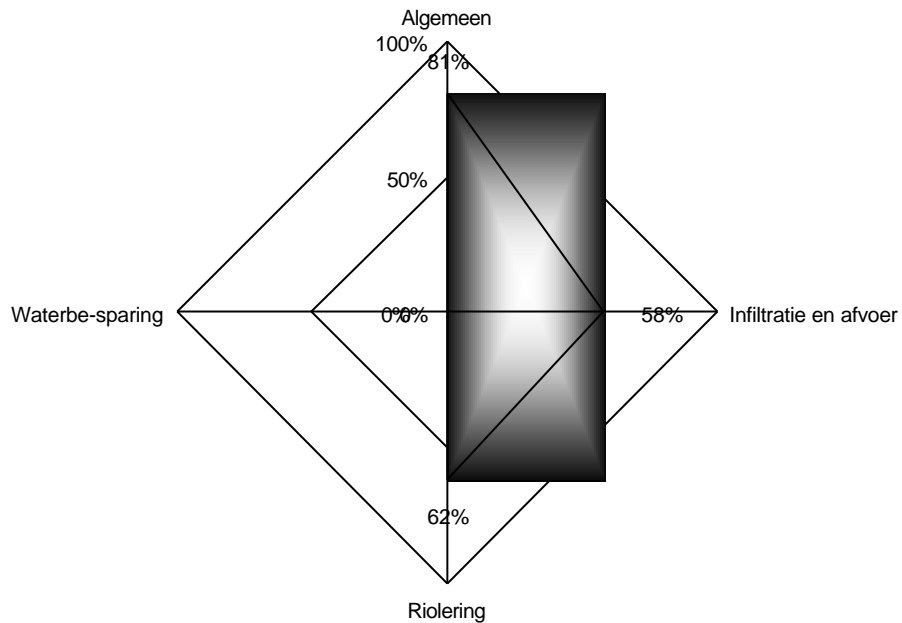
| | | | |
|----|--|---------------------------------|---|
| 7 | Stimuleert de gemeente het gebruik van regenwater of grijs water? | ja/nee | 2 |
| 8 | Koppelt de gemeente de rioolheffing aan de rekening van het drinkwatergebruik voor huishoudens (smal waterspoor)? | ja/nee | 3 |
| 9 | Voert de gemeente een actief voorlichtingsbeleid naar de bevolking op het gebied van waterbesparing? | ja/nee | 2 |
| 10 | Wordt in het Gemeentelijk Rioleringsplan expliciet aandacht besteed aan besparing van het watergebruik bij huishoudens en bedrijven? | ja/nee | 2 |
| 14 | Geeft de gemeente voorlichting aan bedrijven op het gebied van waterbesparing? | ja/nee | 3 |
| | | Totaal behaalde score | |
| | | Percentage t.o.v. maximum (=12) | |

Tabel: Waterbeleid gemeente Hoorn

| Algemeen | Infiltratie en afvoer | Riolering | Waterbesparing |
|----------|-----------------------|-----------|----------------|
| 81% | 58% | 62% | 0% |

Ook voor deze vragenlijsten hebben we even gekeken hoe de gemeente Hoorn het doet, zuiver als voorbeeld.

Waterbeleid gemeente Hoorn



De gemeente Hoorn investeert het meeste in het 'algemene beleid'. Dat komt misschien vooral doordat er net een integraal waterplan is afgerond en dus veel op papier is gezet en gereflecteerd. Op de klassieke gemeentelijke taak van 'riolering' scoort de gemeente maar matig en ook op het thema 'infiltratie en afvoer', zo belangrijk vanwege klimaatverandering, is veel te verbeteren. Opvallend is dat de gemeente werkelijk niets doet aan voorlichting over waterbesparing.

4. Concluderend

Door genuanceerd om te gaan met de resultaten van de Lokale Duurzaamheidsspiegel en vragen te verdelen in beleidsvelden ontstaat een diepte in de discussie die verder gaat dan de 'competitie met een knipoog' die zou kunnen domineren in de spiegel. Door deze analyse uit te werken komen nieuwe vragen naar boven. In een discussie met de gemeente Hoorn, hier zuiver aangehaald als voorbeeld en toets voor de methodiek, zouden de vragen gaan over hoe de gemeente vanuit haar sterke uitgangspunten

Voor ondersteuning bij het uitvoeren van deze methodiek kunt u altijd terecht bij:

COS Noord-Holland Noord
Oude Gracht 86
1811 CM Alkmaar